

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

Гілея

*Науковий вісник
збірник наукових праць*

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 125 (№ 10)

Київ – 2017

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання**

з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
 № 747 від 13 липня 2015 р., з історичних наук наказом МОН України № 1328 від 21 грудня 2015 р. (перереєстрація)

Свідцтво про державну реєстрацію (перереєстрацію) друкованого засобу
 масової інформації: серія КВ № 22632-12532ПР від 24 квітня 2017 року

Друкється за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
 (протокол № 01 від 06 вересня 2017 р.); Президії ВГО Української Академії Наук (протокол № 17.09.06 від 06 вересня 2017 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія); РИНЦ (Росія).

Шеф–редактор:

Андрущенко В. П.,
 д–р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
 акад. НАПН України
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М.,
 д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Акопян В. Г.,
 д–р філос. наук, ст.н.с. (Україна, Київ)
Кивлюк О. П., д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
 д–р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Відповідальний секретар:

Халамендик В. Б.,
 д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д–р філос. наук, проф.,
 член – кор. НАН України, акад. НАПН України
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д–р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д–р іст. наук, проф., член–кор. НАН України
 (Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д–р іст. наук, проф. (Вірменія, Єреван)
Михайченко М. І., д–р філос. наук, проф., член–кор. НАН України
 (Україна, Київ)
Панчук М. І., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Рафальський О. О., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Солдатенко В. Ф., д–р іст. наук, проф., член–кор. НАН України
 (Україна, Київ)
Степико М. Т., д–р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія:**З історичних наук:**

Войцехівська І. Н., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Дробот І. І., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Журба М. А., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д–р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Лисак В. Ф., д–р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Мезга М. М., д–р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Михайлюк В. П., д–р іст. наук, проф. (Україна, Старобільськ)

Стоян Т. А., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Сушко О. О., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернега Л. М., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шапавал Ю. І., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

З філософських наук:

Абасов А. С., д–р філос. наук, професор (Азербайджан, Баку)
Базалук О. О., д–р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бех В. П., д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронкова В. Г., д–р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимова Е. М., д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д–р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Жадько В. О., д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Жижко Т. А., д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Купечал С. В., д–р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Миколайчук А., д–р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
Онїко О. Ф., д–р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Свириденко Д. Б., д–р філос. наук, доц.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Терещицький С. О., д–р філос. наук, доц.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Тецлав С., д–р філос. наук, проф. (Польща, Бидгош)
Яшанов С. М., д–р пед. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

З політичних наук:

Андрусишин Б. І., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Андрюкайтене Р., д–р PhD соціальних наук (менеджмент),
 (Литва, Маріямполь)
Бабкіна О. В., д–р політ. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанов К. В., д–р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варзар І. М., д–р політ. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Васильчук Є. О., д–р політ. наук, доц. (Україна, Черкаси)
Войналович В. А., д–р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванов М. С., д–р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Картунов О. В., д–р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Кізіма С. А., д–р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Котигоренко В. О., д–р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д–р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)
Лапина С. В., д–р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаренко Л. Л., д–р пед. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остапенко М. А., д–р політ. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Римаренко С. Ю., д–р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Срогошу Т., д–р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2017. – Вип. 125 (10). – 444 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально–політичних наук.

© Редакційна колегія, 2017

© Автори статей, 2017

© Національний педагогічний університет
 імені М. П. Драгоманова, 2017

© ВГО Українська академія наук, 2017

Natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni M. P. Drahomanova

VHO Ukrayins'ka Akademiya Nauk

Vydavnytstvo «Hileya»

Hileya

*naukovyy visnyk
zbirnyk naukovykh prats'*

- *Istorychni nauky*
- *Filosofs'ki nauky*
- *Politychni nauky*

Vypusk 125 (№ 10)

Kyyiv – 2017

Zbirnyk zasnovo 2004 roku. Vykhid z druku – shchomis'yachno**FAKHOVE VYDANNYA**

z filosof's'kykh, politychnykh nauk zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy
№ 747 vid 13 lyunya 2015 r., z *istorychnykh nauk* nakazom MON Ukrainy № 1328 vid 21 hrudnya 2015 r. (непереемстрація)

Svidotstvo pro derzhavnu reyestratsiyu (pereyestratsiyu) drukovanoho zasobu
masovoyi informatsiyi: seriya KV № 22632-12532PR vid 24 kvitnya 2017 roku

Drukuyet'sya za rishennyam:

Vchenoyi rady Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova
(protokol № 01 vid 06 veresnya 2017 r.); Prezydiyi VHO Ukrainy's'koyi Akademiyi Nauk (protokol № 17.09.06 vid 06 veresnya 2017 r.)

Zbirnyk vkhodyt' do mizhnarodnykh baz:

Google Scholar; Index Copernicus (Pol'shcha); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Indyya); RYNTs (Rosiya).

Shef – redaktor:

Andrushchenko V. P., d–r filos. nauk,
prof., chlen–kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Holovnyy redaktor:

Vashkevych V. M., d–r filos. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Spivredaktory:

Akopyan V. H., d–r filos. nauk, st.n.s. (Ukrayina, Kyiv)
Kyvlyuk O. P., d–r filos. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Mulyar V. I., d–r filos. nauk, prof. (Ukrayina, Zhytomyr)

Vidpovidal'nyy sekretar:

Khalamendyk V. B., d–r filos. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Redaktsiyna rada:

Andrushchenko V. P., d–r filos. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy,
akad. NAPN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Vashkevych V. M., d–r filos. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zelenkov A. I., d–r filos. nauk, prof. (Bilorus', Minsk)
Kolesnyk V. F., d–r ist. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv)
Myrzakhanyan R., d–r ist. nauk, prof. (Armeniya, Yerevan)
Mykhal'chenko M. I., d–r filos. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv)
Panchuk M. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Rafal's'kyi O. O., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Savyl'yev V. L., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Soldatenko V. F., d–r ist. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv)
Stepyko M. T., d–r filos. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Redaktsiyna kolehiya:**Z istorychnykh nauk:**

Voytsekhivs'ka I. N., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Drobot I. I., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zhurba M. A., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Laz'ko H. H., d–r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')
Lysak V. F., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')
Mezha M. M., d–r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')
Mykhaylyuk V. P., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Starobil's'k)
Stoyan T. A., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Sushko O. O., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Cherneha L. M., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Shapoval Yu. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Z filosof's'kykh nauk:

Abasov A. S., d–r filos. nauk, profesor (Azerbaydzhan, Baku)
Bazaluk O. O., d–r filos. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Bekh V. P., d–r filos. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Voronova V. H., d–r filos. nauk, prof. (Ukrayina, Zaporizhzhya)
Harbar H. A., d–r filos. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)
Herasymova E. M., d–r filos. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zhad'ko V. O., d–r filos. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zhyzhko T. A., d–r filos. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Kutsepai S. V., d–r filos. nauk, prof. (Ukrayina, Poltava)
Mykolaychak A., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Poznan')
Onipko O. F., d–r tekhn. nauk, profesor (Ukrayina, Kyiv)
Svyrydenko D. B., d–r filos. nauk, dots.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Terepyshchyy S. O., d–r filos. nauk, dots.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Tetslav S., d–r filos. nauk, prof. (Pol'shcha, Bydoshch)
Yashanov S. M., d–r ped. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Z politychnykh nauk:

Andrusyshyn B. I., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Andryukaytene R., d–r PhD sotsial'nykh nauk (menedzhment),
(Lytva, Mariampol')
Babkina O. V., d–r polit. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Balabanov K. V., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')
Varzar I. M., d–r polit. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Vasyl'chuk Ye. O., d–r polit. nauk, doc. (Ukrayina, Cherkasu)
Voynalovych V. A., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Ivanov M. S., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)
Kartunov O. V., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Kizima S. A., d–r polit. nauk, prof. (Bilorus', Minsk)
Kotyhorenko V. O., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Kras' I., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Chensstokhov)
Lapyna S. V., d–r sots. nauk, prof. (Bilorus', Minsk)
Makarenko L. L., d–r ped. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Ostapenko M. A., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Rymarenko S. Yu., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Srohoshtu T., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Chensstokhov)

Hileya: naukovy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats' / Hol. red. V. M. Vashkevych. – K. : «Vydavnytstvo «Hileya», 2017. – Vyp. 125 (10). – 444 s.

Kontseptsiya zbirnyka bazuyet'sya na bahatoplanovomu naukovomu vysvitleni problem informatsynoyi tsyvilizatsiyi, shcho formuyet'sya. Osnovni rubryky okhopyuyut' haluzi istorychnykh, filosof's'kykh ta politychnykh nauk. Rozrakhovanyy na fakhivtsiv humanitarnykh ta sotsial'no–politychnykh nauk.

Рзаев В. Уставы Министерства Народного Просвещения России и Нахичеванское уездное училище: возникновение и этапы развития (Статуті Міністерства Народної Освіти Росії і Нахичеванське повітове училище: виникнення і етапи розвитку)	151
Байрамлы Д. Освещение движения Хуррамитов в российской историографии XIX века (Освітлення руху Хуррамітов в російській історіографії XIX століття)	155
Казымбейли И. Передача Эривана армянам и процесс создания в этом регионе армянского государства (Передача Ерівану вірменам і процес створення в цьому регіоні вірменської держави)	158

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Бондарчук Б. Г. Символізація мовленнєвої діяльності Ж. Лаканом як шлях подолання суб'єкт–об'єктної моделі мови	162
Гутовська О. В. Метаморфози феномену любові в стадіальній концепції С. Керкегора	165
Ханжи В. Б. Платон: от проблемы добра и зла к проблеме теодицеи	169
Бессєдіна Г. О. Внесок теорії Л. Тевено і Л. Болтанськи «соціологія гравів» у критичне переосмислення практико-орієнтованих підходів до дослідження соціальних явищ	175
Орищенко Н. О. Образ Беатріче в «Божественній комедії» Данте Аліг'єрі	179
Добролюбська Г. І., Добролюбська Ю. А. Маловідома спадщина Християна Фюрхтеготта Геллерта	182
Дудченко А. В. Помісність і автокефалія в євхаристійній еклезіології Олександра Шмемана	187
Зборовська К. Б. Онтологічний проект Мейстера Екхарта як підґрунтя антропології Миколи Кузанського	191
Іщук Н. В. Поняття койнонії у Йоанна Зізіулуса	195
Несправа М. В. Теорія Е. Нортон щодо мусульманського фактору в Європі	198
Митрофорний протоієрей Гарат І. Ісихастська традиція у спадщині Василя Суразького	202
Павловська О. В. Ідея Бога та проблема визначення поняття «Бог»: логіко–філософські пошуки	207
Бредун І. В. Есхатологічні ідеї: Старий Заповіт	210
Русин І. І. Христосцентричність сучасної протестантської теології мисії (Христосцентричність сучасної протестантської теології мисії)	214
Самчук В. А. Рефлексія ідей суспільних трансформацій у філософії прагматизму Джорджа Герберта Міда	218
Стрижачук Ф. В. Апологетичний потенціал філософського теїзму Річарда Свінберна	223
Соколовський О. Л. Христологічні концепції у вченні антигностичних Отців	227
Хром'як М. В. Богословський метод Григорія Ниського у контексті його богословської антропології	231
Хром'як Н. Л. Ключові богословські ідеї Карла Барта у запереченні природного богослов'я	235
Голодюк Н. В. Особливості нормативно–правової регламентації релігійного туризму та паломництва в Україні	239
Ахундов П. Реформаторские тенденции в мировых религиях (Реформаторські тенденції в світових релігіях)	241
Подорожній Ю. А. Українська протестантська політична теологія	244
Вашкевич В. М. Світоглядно–філософські основи науки і проблема демаркації	248
Бенюк О. Б. Технічні інновації та мистецький експеримент у XX ст.	252
Білецька А. В. Стратегії формування ефективної моделі соціально–економічного розвитку як основа суспільної стабільності та національної безпеки	257
Богданова Н. Г. Ціннісні пріоритети як координати соціального світу сучасної людини	263
Бойко А. С. Мова як фундаментальний феномен «третього світу»	266
Ворожейкін Є. П. Екран як засіб формування візуально–інформаційного досвіду	269
Кириченко М. О. Напрями оптимізації ідеології інформаційного суспільства в умовах трансформації соціальних відносин в Україні	274
Климань С. В. Еволюційні свідчення любові: гіпотези походження взаємної прихильності	278
Ковальчук Н. Д., Якубовська В. Символічний статус головних космогонічних образів в етногенезі українців	280
Лаврова Л. В. Людська тілесність у сучасній масовій культурі	284
Малишена Ю. О. Основні дослідницькі вектори соціальної епістемології	287
Мартинів Р. С., Білоус М. А. Феномен шизофреногенної комунікації в філософії і психіатрії	291
Маслікова І. І. Суспільне благополуччя як мета державної політики: спроби етичної концептуалізації	294
Окорокова В. В. Трансформація суспільного ідеалу в інформаційному суспільстві як основа сучасної утопії	297
Паньків О. В. Соціально–етичні складові Інтернет–комунікації	301
Петік Я. О. Методи вирішення проблеми логічного всезнання	304
Погасій Л. П. Світоглядні аспекти діалогу як мовного і соціокультурного явища	309

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Bondarchuk B. G. J. Lacan's symbolization of speech activity as a way of overcoming the subject-object model of language	162
Hutovska O. V. Metamorphosis of the phenomenon of love in S. Kierkegaard's Stage conception	165
Khazhy V. B. Plato: from the problem of good and evil to the problem of theodicy.	169
Besedina H. O. The contribution of theory of L. Thevenot L. Boltanski «sociology of the cities» in the critical rethinking of practices oriented approaches to the study of social phenomena	175
Orishchenko N. O. The image of Beatrice in the Divine Comedy by Dante Alighieri	179
Dobrolyubskaya H. I., Dobrolyubskaya Yu. A. Little-known Christian Fürchtegott Gellert's heritage	182
Dudchenko A. V. The locality and autocephaly in the Eucharistic ecclesiology of Alexander Schmemmann	187
Zborovska X. B. Ontological project of Meister Eckhart as the basis of anthropology of Nicholas of Cusa	191
Ishchuk N. V. Joannes Zizioulas' concept of coinonia.	195
Nesprava M. V. E. Norton's theory on the Muslim factor in Europe	198
Mitrophorist Archpriest Garat I. Ishast tradition in the heritage of Vasil Surazi	202
Pavlovskaya O. V. The idea of God and the problem of the concept «God» definition: logic and philosophical analyses	207
Bredun I. V. Eschatological ideas: the Old Testament.	210
Rusin I. I. Christocentricity of modern Protestant theology of mission	214
Samchuk V. A. Reflection of the ideas of social transformations in the philosophy of pragmatism of George Herbert Mead.	218
Stryzhachuk F. V. The apologetic potentiality of the philosophical theism of Richard Swinburne	223
Sokolovsky O. L. Christological concepts in the teaching of the anti-gnostic Fathers	227
Khromyak M. V. The theological method of Gregory of Nyssa in the context of his theological anthropology.	231
Khrom'yak N. L. Key theological ideas of Karl Barth in the denial of natural theology	235
Holoduk N. V. Features of normative legal regulation of religious tourism and pilgrimage in Ukraine	239
Akhundov P. Reforming trends in world religions	241
Podorozhny Y. A. Ukrainian Protestant political theology	244
Vashkevich V. M. Worldview philosophical foundations of science and the problem of demarcation	248
Beniuk O. B. Technological innovations and artistic experiment in the XX century	252
Biletska A. V. The strategy of developing an effective model of socio-economic development as the basis of social stability and national security.	257
Bogdanova N. G. Valuable priorities as the coordinates of the social world of a modern person.	263
Boiko A. S. Language as the fundamental phenomenon of the «third world»	266
Vorozheikin Ye. P. Screen as means of forming visually-informational experience	269
Kyrychenko M. O. Directions of the informational society ideology in conditions of social relationship transformation in Ukraine	274
Kliman S. V. Evolutionary evidence of love: the hypothesis of the origin of mutual affection	278
Kovalchuk N. D., Jakubovská V. Symbolical status of the main cosmogonic images in ethnogenesis of Ukrainians	280
Lavrova L. V. Human corporeality in modern mass culture.	284
Malishena Y. O. Main researchers interests of social epistemology.	287
Martynov R. S., Bilous M. A. The phenomenon of schizophrenic communication in philosophy and psychiatry	291
Maslikova I. I. Social well-being as the goal of state policy: attempts to ethically conceptualize	294
Okorokova V. V. Transformation of the social ideal in the information society as the basis of modern utopia	297
Pan'kiv O. V. Social and ethical constituents of Internet communication	301
Petik Ia. O. Methods of solving the omnioxasticity problem.	304
Pohasii L. P. Worldview aspects of dialogue as linguistic and social and cultural phenomenon.	309
Skyrtach V. M. Conceptualization of the subject and its anthropological consequences.	312
Strashko I. V. Blog diversity: unity and variety of its functional characteristics	315
Subbotin V. M. Main trends and prospects of modern processes of global institutionalization	318
Tkachenko K. O. Ethical dimension of lawyer professional activity	323
Tsvibel A. A. The role of the concept of «pragmatic belief» in modern communicative theories	326
Shevchenko M. A. The problem of human controlled evolution	329

цьому напрямку великих змін, може мати повне право претендувати на цю назву. Мабуть, не тільки здатність до свідомого навчання стала важливим придбанням для гомінінів, але і еволюція емоцій, яка привела до розвитку батьківської любові: все це сприяло більшій гнучкості відносин між статями і дитинчатами: адже коли ми любимо, прагнемо бути більш дбайливими, делікатними, терпимими, поступливими з партнером. На думку О. Маркова, любов – щось більше, ніж «базова емоція», мова йде про «комплексне явище», яке пов'язане з активністю багатьох відділів мозку, що відповідають за різні психічні функції: любов пов'язана з певними вищими когнітивними функціями, на що вказують нейробіологічні дослідження [5]. Як вже було сказано, любовна мотивація сприяє вирішенню багатьох проблем, головне, вихованню краще пристосованого потомства. Отже, мінливі умови (а в деякі періоди і форс-мажорні обставини) багато в чому сприяли розвитку більш пластичних видів організмів, які зуміли пережити великі кризи і вимирання. «Тому, – зазначає Марков, – в наші дні біосферу населяють самі стійкі і пластичні форми життя з усіх коли-небудь існувавших» [4, с. 363]. Можливо, такі еволюційні явища, як здатність до вільного навчання й любов (залишаючись в рамках локальних трендів) стимулюють розширення цієї самої пластичності; іншими словами, еволюцією підтримуються тренди, ведучі не тільки до ускладнення організмів, але і до підвищення їх пластичності. Якщо згадати про гіпотезу Чорної Королеви, пов'язаної з постійними зусиллями виду для збереження своєї ніші, то виникає наступна ситуація: щоб складним організамам зберегти свою перевагу, необхідно постійно розвивати і ускладнювати механізми пластичності. Мабуть, любов є одним з кращих прикладів таких змін.

Підводячи підсумок, хочеться відзначити, що любов є дуже важливим придбанням для людини в її еволюційному розвитку (не менш важливим, ніж прямоходіння для ранніх гомінідів). Вищезазначені гіпотези, як ми бачимо, не дивлячись на деякі відмінності, зосереджені в одному: любов не мислима без турботи і взаємності. Завдяки любові, турботі і ряду інших причин мозок людини, змінившись структурно і молекулярно, відкрив неймовірні когнітивні можливості і шляхи вільної самореалізації. Любов відкриває людям можливість об'єднуватися, допомагати, співчувати один одному, що дозволяє суспільству організовано протистояти кризам. Можна сказати більше: без любові людина не стала би тою, ким вона є: хоча любовне не зводиться тільки до людського, але все людське, безумовно, з'єднується в любовному.

Список використаних джерел

1. Бутовская М. Тайны пола. Мужчина и женщина в зеркале эволюции. – Фрязино: «Век 2», 2004. – 368 с.
2. Ильин Е. Психология любви. – СПб.: Питер, 2014. – 336 с.
3. Лоренц К. Агрессия (так называемое «зло»). – М.: Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1994. – 272 с.
4. Марков А. Рождение сложности. Эволюционная биология сегодня: неожиданные открытия и новые вопросы. – М.: Астрель: Corpus, 2010. – 527 с.
5. Марков А. Томография любви // «Элементы», 01.11.2010. [Электронный ресурс] / Александр Марков. – Режим доступа: http://elementy.ru/novosti_nauki/431443/Tomografiya_lyubvi
6. Северцов А. Эволюция и психика // Психологический журнал. – 1982. – №4. – С.149–159.

7. Фишер Х. Почему мы любим: Природа и химия романтической любви. – М.: Альпина нон-фикшн, 2013. – 320 с.

8. Lovejoy O. The Origin of Man // Science. – 1981. – V.211. – P.341–350.

9. Ortigue S., Bianchi-Demicheli F., Patel N., Frum C., Lewis J. W. 2010. Neuroimaging of Love: fMRI Meta-Analysis Evidence toward New Perspectives in Sexual Medicine // The Journal of Sexual Medicine. – V.7 (11). – P.3541–3552.

10. Opie C., Atkinson Q., Dunbar R., Shultz S. Male infanticide leads to social monogamy in primates // PNAS. – 2013. – №13. – Vol.110. – P.13328–13332.

References

1. Butovskaya M. Tajny pola. Muzhchina i zhenshhina v zerkale evolyucii. – Fryazino: «Vek 2», 2004. – 368 s.

2. Ilin E. Psihologiya lyubvi. – SPb.: Piter, 2014. – 336 s.

3. Lorenc K. Agressiya (tak nazyvaemoe «zlo»). – M.: Izdatelskaya gruppa «Progress», «Univers», 1994. – 272 s.

4. Markov A. Rozhdenie slozhnosti. Evolyucionnaya biologiya segodnya: neozhidannye otkrytiya i novye voprosy. – M.: Astrel: Corpus, 2010. – 527 s.

5. Markov A. Tomografiya lyubvi // «Elementy», 01.11.2010. [Elektronnyj resurs] / Aleksandr Markov. – Rezhym dostupu: http://elementy.ru/novosti_nauki/431443/tomografiya_lyubvi

6. Severcov A. Evolyuciya i psihika // Psihologicheskij zhurnal. – 1982. – №4. – S.149–159.

7. Fisher H. Pochemu my lyubim: priroda i himiya romanticheskoy lyubvi. – M.: Alpina non-fikshn, 2013. – 320 s.

8. Lovejoy O. The Origin of Man // Science. – 1981. – V.211. – P.341–350.

9. Ortigue S., Bianchi-Demicheli F., Patel N., Frum C., Lewis J. W. 2010. Neuroimaging of Love: fMRI Meta-Analysis Evidence toward New Perspectives in Sexual Medicine // The Journal of Sexual Medicine. – V.7 (11). – P.3541–3552.

10. Opie C., Atkinson Q., Dunbar R., Shultz S. Male infanticide leads to social monogamy in primates // PNAS. – 2013. – №13. – Vol.110. – P.13328–13332.

Kliman S. V., postgraduate student, Center for Humanitarian Education of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), homo_science@ukr.net

Evolutionary evidence of love: the hypothesis of the origin of mutual affection

In this paper attention is focused on the scientific hypotheses of the emergence of love, which allow us to disclose the evolutionary role of the beautiful feeling. The love hypothesis is given the main attention, which is likened to the parental emotional attachment that arose from the development of empathy and the evolution of emotions in vertebrates. This change has led to an increasing role of conscious care for the offspring. O. Lovejoy's hypothesis is considered in more detail: here the ability of bipedal early hominids is associated with the care of their «loved ones», which influenced the increase in brain volume and, more complex social behavior. The importance of love for the development of human society is underlined.

Keywords: bipedalism, hominids, love, mutual affection, estrus, aggression, plasticity.

* * *

УДК 130.122

Ковальчук Н. Д.,
доктор філософських наук, професор, професор
кафедри філософії, Київський університет
ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ),
n.kovalchuk@kubg.edu

Якубовська В.,
кандидат філософських наук, доцент,
Університет Костянтина Філософа в Нїтрі
(Словаччина), vjakubovska@ukf.sk

СИМВОЛІЧНИЙ СТАТУС ГОЛОВНИХ КОСМОГОНІЧНИХ ОБРАЗІВ В ЕТНОГЕНЕЗІ УКРАЇНЦІВ

Розглядається символічний статус головних космогонічних образів в етногенезі українців крізь призму образу світу, образу світового дерева та образів місяця, сонця і зірок, які мають універсально-культурне значення. У слов'янській міфології утворення світу будується на принципі агону, на дуалізмі

сил космосу і хаосу, взаємодія яких спричиняє утворення світу. Істотна риса слов'янських космогонічних текстів полягає у тому, що дуалістична версія в її архаїчному статично-просторовому вираженні становить основну форму слов'янських космологічних оповідань. Сутність символу Світового Древа полягає в простором поділу світу на три прошарки: підземний, світ вищих сил та земний а часовий аспект Світового Древа позначає перехід від хаосу до гармонії. Трьом прошаркам світу, трьом координатам Світового Древа відповідають іпостасі, що символізуються місяцем, сонцем і зірками.

Ключові слова: етногенез українців, космогонічні образи, образ світу, образ світового дерева, образ місяця, образ сонця, образ зірок.

Пошук сучасною українською культурою власної автентичності, окреслює широке поле, яке охоплює проблеми, що фактично концентруються довкола питань збереження та розвитку національної самобутності. Сьогодні, в умовах планетарної глобалізації, це питання є дійсно дуже актуальним і цікавим для української нації та культури. Одним з шляхів дослідження поставленої проблеми є аналіз статусу символічних образів українського етносу, які безумовно мають універсально-культурне значення і лежать у підвалинах української культури.

Ступень дослідження поставленої проблеми. В загальному контексті проблема етногенезу українців досліджена в працях таких відомих українських і російських учених таких як О. Афанасьєв, Ф. Буслаєв, М. Сумцов, Д. Зеленін, Е. Анічков, О. Потебня, М. Драгоманов, В. Гнатюк, П. Чубинський, І. Вашлевич, Я. Головацький, М. Костомаров, М. Максимович, С. Токарев, М. Шахнович, Е. Мелетинський, Ф. Кессіді, П. Третяков, Б. Рибаків, В. Соколов, Н. Велецький, О. Лосєв, В. Проппа, В'яч. Вс. Іванов, Т. Гамкрелідзе, В. Топоров, М. Попович, Т. Голіченко, М. Алексієв, М. Цвіркун, В. Давидюк, Г. Лозко, Б. Лобовик та багатьох інших.

Значний внесок у вивчення найдавнішої культури України зробили науковці з української діаспори Д. Чижевський, М. Семчишин, О. Прицак, Л. Силенко, Г. Булашев, С. Килимник, Е. Маланюк, Ю. Гергель, Д. Антонович, Д. Дорошенко, Н. Полонська-Василенко, праці яких змогли побачити світ в Україні лише недавно. Особливо цікаве дослідження І. Огієнка «Дохристиянські вірування українського народу», де подано широкий аналіз історіографії вивчення найдавніших вірувань українців. Яскраве бачення давньоукраїнської міфології заходимо у словнику С. Плачинди. М. Чмихов і О. Знойко першими звернули увагу на глибинні зв'язки стародавнього населення України з Космосом. Дуже цікавою є «Велесова книга» Б. Ребіндера. Але разом з тим варто зазначити, що тема дохристиянських вірувань українського народу в контексті космологічних сюжетів залишається недостатньо вивченою.

Мета статті полягає в аналізі символічного статусу космогонічних образів в етногенезі українців. Для вирішення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: 1. проаналізувати символічний статус образу світу в етногенезі українців, 2. розкрити символічний статус образу світового дерева, 3. показати символічний статус образів сонця, місяця та зірок.

Слов'янська міфологія та фольклор надають нам цілу низку образів, які мають символічний статус. Одним з таких образів є образ світу. У слов'янській міфології утворення світу будується на дуалізмі сил космосу і хаосу, взаємодія яких спричиняє утворення світу. Слов'янські космогонічні сюжети складають

широкий спектр. Він включає в себе космогонічний сюжет про божество на ім'я Род, антропологічну версію («Повісті врім'яних літ») 1071 року, літописне оповідання про кліщі Рефеста (1146 рік), численні апокрифічні та народні легенди.

Згідно з слов'янською дуалістичною версією, створення світу було наслідком вчинку двох братів «Бога і Сатаноїла», чи Правди і Кривди. У більшості пам'яток світотворення відбувається безпосередньо з первісної водної стихії. Але можливим є і інший варіант: з моря піднімається «Земний явір» (або дуб) і вже на його вершечку має відбутися рада вище знаних персонажів з приводу творення світу. Сам процес світотворення зображується як дістання землі з морського дна, в результаті чого відбувається заповнення деякого порожнього простору. У слов'янській космології представлена агоністична версія космогенезу. Агоністика, це такий спосіб можливого світотворення, за яким космос і хаос зустрічаються наочно-безпосередньо. Соціальним субстратом космологічної агоністики є, як це довів О. М. Золотарьов, дуальна організація родової общини. Дуалізм соціальної структури переростає в універсальний дуалізм – уявлення про створення і організацію всесвіту.

Космогонічний агон (коли здобувається перемога то однією, то іншою стороною, але в кінцевому підсумку перемагає хороша космічна сторона) є близьким до давньоіндійських обрядів типу «потлаг» (змагання–обмін космічними дарами), космогонічний зміст яких докладно проаналізований в сучасній літературі.

У межах такої інтерпретації, об'єкт, який дістають із дна моря (в слов'янських текстах «Золотий пісок» – крихта землі) уособлює в собі ідею космічного упорядкування і панування. У слов'янській космогонії агон передається двома способами. По-перше, він подається як реальний агон – боротьба: через змагання–сперечання двох основ, яка здійснює творення світу. Сюжет про дістання землі з вод первісного океану, що має назву «Море Тиверіатське», являє собою варіант міфологеми про ритуальне одержання важливого космічного дару, який є символічним щодо реалій творення світу.

Мовою агону можна було описати і так званий «основний міф» слов'янської міфології про двобій Бога грози, який переслідує змія. Окремі фрагменти цього міфу, які можуть бути реконструйовані на основі східнослов'янських та балканських текстів, містять як мотив «звільнення» – «дару худоби», так і інші символи індоєвропейського агону – «світового дерева», «гори», «каменя», «води». Агоністичний мотив творення світу дістає своє втілення на рівні слов'янського пантеону в образах Перуна і Велеса. Цікавим в цьому розумінні є порівняння слов'янського культу Бориса і Гліба, Фрола і Лавра із культом братів близнюків, близьким до космогонічного дуалізму.

Важливим символом, який характеризує організацію староруського світу у просторі і часі, є образ Світового Древа. Символ Світового Древа в міфологічних уявленнях українців слугував своєрідним зразком космоустрою, переходом від хаосу до упорядкованого світу. Дослідники (Микола Костомаров, Олександр Потебня та інші), аналізуючи український фольклорний матеріал, зазначали, що колядки, рушники із

зображенням дерева та двох птахів, символізм вишиванок та писанок мають паралелі із світовими міфопоетичними образами (у «Регведі», «Старшій Едді», іранських міфологічних мотивах) творення світу та переходу від хаосу до космосу, як його упорядкування.

По-друге, створення світу в слов'янській міфології може бути представлено і як словесний агон. Значна кількість слов'янських космогонічних текстів будується у формі архаїчної загадки. Світобудова розгортається як дискретне породження феноменів природного та соціального світу, які мають прототипами тотожні їм «перші сутності».

У «Вірші про книгу Голубину» космогонічний процес описується за допомогою коду, який дає змогу розгортати текст до нескінченності. У пам'ятці перелічується такі запитання: «Від чого у нас світ почався? Від чого у нас зірки блискачі? Від чого у нас ночі темні? Від чого у нас вітри буйні? Від чого у нас наші помисли? Від чого цей світ і народ? Від чого кістки міцні?...». Можливим є і інший код, тобто бачення походження речей за принципом родинних відносин: «Який народ над народами цар? Яке місто всім містам мати? Яка церква усім церквам мати? Яка річка всім річкам мати? Яке море всім морям мати?...».

Відповідно до двох типів запитань будується і два типи відповідей: перший – «У нас білий світ від Господа, самого Христа, царя небесного. Сонце червоне від лиця Божого...»; другий – «Йордан–ріка всім рікам мати, Фавор–гора всім горам мати...».

В обох випадках – перед нами текст–загадка, що вказує на такий тип космогенезу, в якому елементи світу не розгортаються один з одного іманентно, не перебувають у взаємообумовлених відношеннях підпорядкування, а співвідносяться з парними «першообразами».

Розвинуті форми античної міфології зберегли значною мірою залишки агоністики і в реальному, і в ментально–словесних смислах. Відома роль агону у формуванні життя Еллади, в генезисі стародавньої грецької культури. Агоністика зумовила своєрідний стиль античного мислення з характерним для нього ідеалом змагальності.

У межах античної культури агон переростає в естетично–містеріальний космогонічний агон (наприклад, олімпійські ігри як символ спортивно–космогонічного змагання), а потім агон перетворюється в діалогічну форму філософствування.

Принцип агону виразно представлений в античній міфології. Найвідомішими представниками дуалістичного бачення космогенезу в античній міфології є брати–близнюки (сини Зевса) Діоскури, які мають відношення до космогонічного двобою і приборкання коней. Архаїчну форму агону має і міф про Атридів – рід міфологічного героя Атрея, члени якого вели постійні сутички, що закінчувалися ритуальними вбивствами. Цей міф зіграв роль своєрідного механізму породження для цілої низки міфологічних сюжетів.

Традиційний сюжет «Теогонії» Геосіда про походження богів також може бути інтерпретований за допомогою агоністики. Так, зміст «Теогонії» становить ряд породжень богів та їх покарань–вбивств, близький до метафористики архаїчного розуміння космогенезу як безперервного агону життя–смерті. Своєю трискладовою композицією і мотивом вбивства–поїдання «Теогонія»

свідчить про паралелізм із стародавньою версією міфа про Атридів.

Таким чином, стихія агону проймає культурні та міфологічні реалії слов'янського і античного світів. Істотна риса слов'янських космогонічних текстів та їх типологічна своєрідність полягає у тому, що дуалістична версія в її архаїчному статично–просторовому вираженні становить основну форму слов'янських космологічних оповідань.

Універсалізм символу Світового Древа, як вважають авторитетні дослідники, є незаперечним [1, с. 176]. В Україні безпосередні або орнаментовані зображення Світового Древа представлені на численній кількості домашнього начиння, посуду, керамічних виробів, весняних писанок, вишиванок, рушників тощо. «Найдавнішими з цих зображень (2 тис. до Хр.) на терені України вважається малюнок Світового Древа, який знайдений в Київській області (разом з кіньми, свинями, змієм, та солярними знаками) на сокирі з оленячого рогу» [2, с. 11].

Універсальність Світового Древа пов'язана з тим, що спрямованість «вгору», як напрямку росту дерева і більшості рослин, символізує життя і розвиток, а вниз – згасання і смерть. Сутність символу Світового Древа полягає в просторому упорядкуванні світу. Сутність цього просторового упорядкування світу полягає в тому, що світ ділиться на три прошарки, відносно вертикалі Світового Древа, де його коріння пов'язане з підземним світом (вічне царство мертвих), крона знаходиться у світі вищих сил, а стовбур репрезентує наш земний світ.

Часовий аспект символу Світового Древа означає перехід від хаотичного світу до гармонійного. Світове Дерево символізує світ від невизначеного його стану (коли його ще не було) до стану, коли він з'явився. Таким чином світ народжується через Світове Дерево. Земля, в контексті символізму Світового Древа, постає як середній, земний і як підземний, нижній світ. Родюча сила землі сходить у глибину нижнього світу, у коріння, а плоди родючості відтворено як у середньому світі (матеріальні блага), так і у верхньому світі (блага духовні). Все це знайшло відображення в західно–українській колядці про творіння світу:

«Коли не було з нащада світа,
Тогди не було неба, ні землі,
А лем було синєє море,
А серед моря зелений явір.
На явороньку три голубоньки,
Три голубоньки раду радять,
Радоньку радять, як світ оновити...»
«Що ж нам було з світа початку?
Боже ж наш!
Не було нічого, їдна водонька,
На той водонці їдне деревенько
На тім деревеньку шовкове гніздо,
А на тім гніздечку три голубоньки» [2, с. 10].

В численних народних загадках про Світове Дерево заковані уявлення про структуру простору і часу: «В саду царському росте дерево райське, на одному боці квіти розквітають, на другому – листя опадає, на третьому – плоди дозрівають, на четвертому – гілляки підсихають» [3, с. 263]. Тут із Світовим Деревом пов'язані чотири сторони світу, які асоціюються з чотирма порами року в їх протиставленні: весна – осінь, літо – зима.

Світове Дерево безпосередньо символізує часову структуру космосу: «Стоїть дуб о дванадцяти гілляках, на кожній гілляці по чотири гнізда, в кожному гнізді по шість простих яєць, а сьоме – червоне (рік, місяць – гілляка, тиждень – гніздо, день – яйце, у тому числі червоне число – неділя)» [3, с. 263]. Варіант – «по сім яєць біленьких, по сім яєць чорненьких – день і ніч» [3, с. 236]. Аналогічний зміст має українська загадка: «Дуб – дуб – довговік, на ньому дванадцять гілляк, на кожній гілляці по чотири гнізда, і у кожному гнізді – по сім яєць, кожному ім'я є» [3, с. 263].

Позначення напрямків у часі і просторі дає можливість поставити питання про початок і напрямком відрахунку. У всіх народів правильним напрямком вважається рух зліва направо стосовно простору і від ранку – сходу, до вечора – заходу, стосовно часу. В слов'янських мовах південь – це не день, а півдня, північ – це не ніч, а півночі. День асоціюється зі сходом і частиною доби до заходу сонця включно, а ніч – з заходом і північчю до сходу. В дослідженнях слов'янського світу багато даних, які свідчать про те, що головним напрямом є «схід – захід», у відношенню до протилежності – «північ – південь».

Розглянемо другу систему маркування світових координат – кольорову. Дослідженню семантики кольорів у різних народів присвячена велика кількість літератури, але слов'янський світ у цьому відношенні досліджений недостатньо. Значення окремих кольорів залежить від їх місця в опозиції. В дуальній опозиції можуть виступати білий і червоний, білий і чорний (темний). В такому випадку білий символізує верх і чоловічий початок, темний і червоний – низ і жіночий початок. У символічному трикутнику кольорів, що відповідає вертикальним координатам Світового Дерева, найбільш архаїчною для всіх народів є система «білий – червоний – темний».

Євразійська символіка – це символіка євразійських кочівників, яка була перенесена в центральну Європу в часи переселення народів. Слов'яни реконструювали цю архаїчну символіку, змінивши колір символіки сходу з білого на синій, а заходу – навпаки, з синього на білий. В географічних назвах кольорова символіка відбилась в термінах «біла, червона, чорна Русь, і в багатьох назвах міст типу Білгород, Біла Церква і т.п.» Що стосується стихій, то вони виступають символами головних координат світу як і кольори. «Серед символів, закріплених за координатами Світового Дерева, є п'ять елементів світу: вогонь – центр, дерево – схід, метал – південь, земля – захід, вода – північ» [4, с. 247].

Аналіз культурно-універсального змісту символу Світового Дерева буде неповним, якщо не згадати одного вельми значного міфологічного персонажу, що тісно пов'язаний з цим символом. Мова йде про образи сонця, місяця і зірок.

В усьому слов'янському світі предметом культу були сонце, місяць і зірки. Культ сонця у слов'ян існував поруч з культом християнського бога. Всі слов'яни з повагою ставилися до місяця: «Місяць, пане боже, а хто ж нам буде богувати, як його не стане?» [3, с. 38]. Йому молилися за молодість і здоров'я, прохали, щоб збулось заміслене.

Зірки асоціювались з долею, народженням і смертю. Небо, згідно народним віруванням – це дім божий,

а зірки – це вікна, з яких дивляться янголи. Віра в залежність долі людської від зірок проголошується в такій легенді: «як тільки народилась людина, то господь в той самий час наказує прорубати в небі віконечко і посадити в ньому янгола охоронця для спостережень за життям новонародженого протягом всього життя. Янгол дивиться і записує в книгу, а людям здається, що зірка сяє. А коли людина помирає – вікно зачиняється, а зірка зникає – падає з неба» [3, с. 83].

Символіка зірок, зіркового неба, пов'язана з образами роду і Роженьці. Культ Роженьці розповсюджений по всій слов'янській території і добре досліджений. Роженьці в слов'янській міфології еквівалентні грецьким мойрам, римським паркам, германським норнам, балтійським лаймам. Не тільки слов'яни, але й інші індоєвропейські народи вірили, що доля немовляти вирішується роженьцями-мойрами. В зв'язку з цим існували обряди, які повинні були вплинути на рішення роженьці. Доля асоціювалась з зіркою кожної людини, падіння зірки тлумачилось як ознака чиеїс смерті. Зв'язок зірок з долею відобразився у ворожінні по зірках і звався «родо-читанням» («і по зіркам дивиться і будуйте народження і життя людське» у Йосипа Волоцького) [5, с. 441].

Семантика образу зірок не зводиться тільки до долі і смерті, до культу прашурів. В колядках образ зірок порівнюється з дітьми – зерном, врожаєм, («тайно наставим стіх, як у небі звід»); з худобою на пасовиську асоціюється зірковий світ в загадці («поле не зміряне, бидло не злічене, пастух рогатий») [6, с. 291]. З'являється і порівняння зірок з козенятами (цап – символ родючості): «Цап, цап по полю басує, з паненятами гарцює, доти буде гарцювати, поки вовк не стане спати» [6, с. 291]. Це й зрозуміло, тому що тема життя і смерті в міфологічній свідомості не відокремлена. Роженьці не тільки володарки долі, віку людського, не тільки визначають, що кому на роду написано, але й дають життя.

Зв'язок координат світу з функціями світил можемо простежити в колядках. В колядках звертаються окремо до чоловіка, до жінки і дітей: «ясен місяць – пан господар, красне сонце – жінка його, дрібні зірки – його діти» [3, с. 41].

Розрізняються і функції сонячного і місячного світла: Функції сонячного світла в його животворінні («зігрію ж бо я гори і долини, все возрадується»), функції місячного світла – освітити шлях (зійде луна і «возрадується чумак у дорозі», «місто в залозі»). Якщо згадати про роль місяця при ворожбі, то побачимо зв'язок цього символу з функцією яснобачення. Таким чином, трьом прошкам світу, трьом координатам Світового Дерева відповідають іпостасі, що символізуються місяцем, сонцем і зірками.

Таким чином головними космогонічними образами в етногенезі українців є образ світу, образ світового дерева та образи місяця, сонця та зірок, які мають символічний статус і репрезентують міфологічні уявлення стародавніх праукраїнців.

Список використаних джерел

1. Соколова В. К. Весенне-летние календарные обряды украинцев и белорусов XIX – нач. XX в. – М.: Наука, 1979. – 287 с.
2. Етнографічний збірник. Видає етнографічна комісія наукового товариства імені Тараса Шевченка. – Т.35. – Колядки і щедрівки. – Т.1. – Зібрав Володимир Гнатюк. – Львів, 1914. – 52 с.

3. Афанасьев А. Н. Поэтические воззрения древних славян на природу Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований в связи с мифологическими сказаниями других родственных народностей. В 3х т. – М.: Современный писатель, 1995. – Т.1. – 412 с.

4. Жижкович В. Образна система давньоукраїнського мистецтва Народознавчі зошити. – 1999. – №5. – С.245–247.

5. Пропп В. Я. Фольклор и действительность: Избранные статьи. – М.: Наука, 1976. – 454 с.

6. Нечуй-Левицкий И. Світгляд українського народу. – К.: Обереги, 1992. – 144 с.

References

1. Sokolova V. K. Vesenne–letnie kalendarnye obrjady ukraincev i belorusov XIX – nach. XX v. – М.: Nauka, 1979. – 287 s.

2. Etnografichnyj zbirnyk. Vydaje etnografichna komisija naukovo tovarystva imeni Tarasa Shevchenka. – Т.35. – Koljadky i shhedrivky. – Т.1. – Zibrav Volodymyr Gnatjuk. – L'viv, 1914. – 52 s.

3. Afanas'ev A. N. Pojeticheskie vozzrenija drevnih slavjan na prirodu Opyt sravnitel'nogo izuchenija slavyanskikh predanij i verovanij v svyazi s mifologicheskimi skazanijami drugih rodstvennykh narodnostej. V 3h t. – М.: Sovremennyy pisatel', 1995. – Т.1. – 412 s.

4. Zhyzhkovych V. Obrazna systema davn'oukrai'ns'kogo mystectva Narodoznavchi zoshyty. – 1999. – №5. – С.245–247.

5. Propp V. Ja. Fol'klor i dejstvitel'nost': Izbrannye stat'i. – М.: Nauka, 1976. – 454 s.

6. Nechuj–Levyckij I. Svitogljad ukrai'ns'kogo narodu. – К.: Oberegy, 1992. – 144 s.

Kovalchuk N. D., Doctor of science in philosophy, Professor, Professor of the department of philosophy, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine, Kyiv), n.kovalchuk@kubg.edu

Jakubovská V., PhD, Associated Professor, Department of philosophy, Constantine the Philosopher University in Nitra (Slovakia), vjakubovska@ukf.sk

Symbolical status of the main cosmogonic images in ethnogenesis of Ukrainians

In the article symbolic status of the main cosmogonic images in ethnogenesis of Ukrainians is regarded through the world tree, image of world tree, image of moon, sun and star that have a universal cultural meaning. In Slavonic mythology world creation is based on agon principle, on a dualism of chaos and cosmos, that the interaction of which causes a world creation. An essential feature of the Slavonic cosmogonic texts characterizes in a dualistic version of its archaic static–dimensional explanation and makes the main form of the Slavonic cosmogonic narration. The symbol of the World Tree concerns in dimensional world division on three parts: underground, world of higher power and terrestrial world. Time aspect of the World Tree makes a transformation from chaos to harmony. To these three parts of the world and three coordinates of the World Tree correspondent three hypostasis that characterize by moon, sun and stars.

Keywords: Ethnogenesis of Ukrainians, cosmogonic images, world image, Tree World image, moon image, sun image, star image.

УДК 130.122:37.013

Лаврова Л. В.,
кандидат філософських наук, доцент, завідувач
кафедри виховання та культури здоров'я,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Дніпропетровський обласний інститут
підсудипломної педагогічної освіти»
(Україна, Дніпро), lavrovalarisa0@gmail.com

Людська тілесність у сучасній масовій культурі

Масова культура стає буттєвим середовищем для людини, у тому числі і в тілесно–матеріальному вимірі. При цьому екзистенціювання стає масовим, трансформуються у реальну практику для кожної людини як суб'єкта масової культури, що використовує свою тілесність для ствердження власної автентичності. Хоча і визнаються негативні аспекти впливу масової культури на людину, разом з тим масова культура, масові комунікації й створення ними віртуального простору буття розглядаються як можливість виникнення нового етапу розвитку людства, нових форм буття. Проте в цілому проблема взаємодії духовного та тілесного в умовах масової культури продовжує

залишатися досить складною і невизначеною. Адже із приходом постмодерної й поширенням масової культури спостерігається втрата традиційних духовних ідеалів в ході соціокультурних трансформацій, зв'язаних зі становленням віртуального, медіа–інформаційного простору.

Ключові слова: людина, буття, масова культура, духовне, тілесне.

В умовах сучасної культури зростаюча залежність тіла від різноманітних факторів соціокультурного характеру стає неухильною тенденцією. Інтенсивний процес перетворення природного людського тіла у культурний феномен підсилюється під впливом мас–медіа та інших чинників становлення інформаційно–віртуального суспільства. Візуальна спрямованість сучасної масової культури робить тіло культурним символом епохи і відображенням соціокультурних тенденцій розвитку. Чуттєвий характер масової культури робить її практично тотально тілесною, оскільки «життя тіла є почуття: почуття бадьорості, повноти життя, здоров'я, порушення, гніву, суму, радості, нарешті, задоволення» [3, с. 21]. Це актуалізує дослідження тілесної спрямованості масової культури інформаційного суспільства.

У роботах Є. Баженової, М. Колесника, А. Лоуена, Б. Соколова та інших вітчизняних і зарубіжних дослідників здійснюються дослідження людської тілесності в умовах становлення інформаційного суспільства. Проводиться думка про взаємозв'язок між процесом віртуалізації та змінами у ролі тілесності в сучасній культурі. Однак узагальнені дослідження впливу масової віртуальної культури на розуміння тілесності у людському житті поки що не знаходяться у центрі уваги наукової спільноти. Відтак постає наукова проблема визначення місця феномену людської тілесності у сучасній масовій культурі.

Стан дослідження проблеми. Постсучасне суспільство характеризується вилетеністю процесів культурної детермінації людської тілесності з боку масової культури. Причина цього явища у тому, що у цьому суспільстві можна спостерігати очевидні процеси тотального проникнення масової культури у всі сфери культурного життя, у результаті чого елітарна культура в більшості випадків просто поглинається нею. Масова культура стає буттєвим середовищем для людини, у тому числі і в тілесно–матеріальному вимірі. Відповідно екзистенціалізм, що представляє собою відому філософську й соціокультурну методологію і в історії філософської думки виявив себе як один з напрямків постсучасного типу філософствування, став чи не найбільш ефективним способом осмислення людської тілесності в просторі масової культури.

Мета дослідження. У сучасній масовій культурі екзистенціальний підхід починає здобувати характер практичної філософії, і головний напрям практично–прикладної трансформації екзистенціального філософствування полягає у тому, що вирішення екзистенціальних питань переноситься зі сфери духовного пошуку в сферу тілесного буття, у повній відповідності з характером буття людини у середовищі медіа–культури. Саме в цій сфері починає активно вирішуватися питання про автентичне існування сучасної людини. Популярність і поширення екзистенціального розуміння вічних проблем буття людини у сучасному суспільстві, приводять до того, що екзистенціальні ідеї починають широко використовуватися для трансформації розуміння сутності